VARGA GÉZA

A Szent Korona születésének ideje, helye és alkalma

ÍRÁSTÖRTÉNETI KUTATÓINTÉZET
2016

Szent István nem kérte, hanem követelte a pápától hun ősei koronáját

Varga Géza

A Szent Korona születésének ideje, helye és alkalma

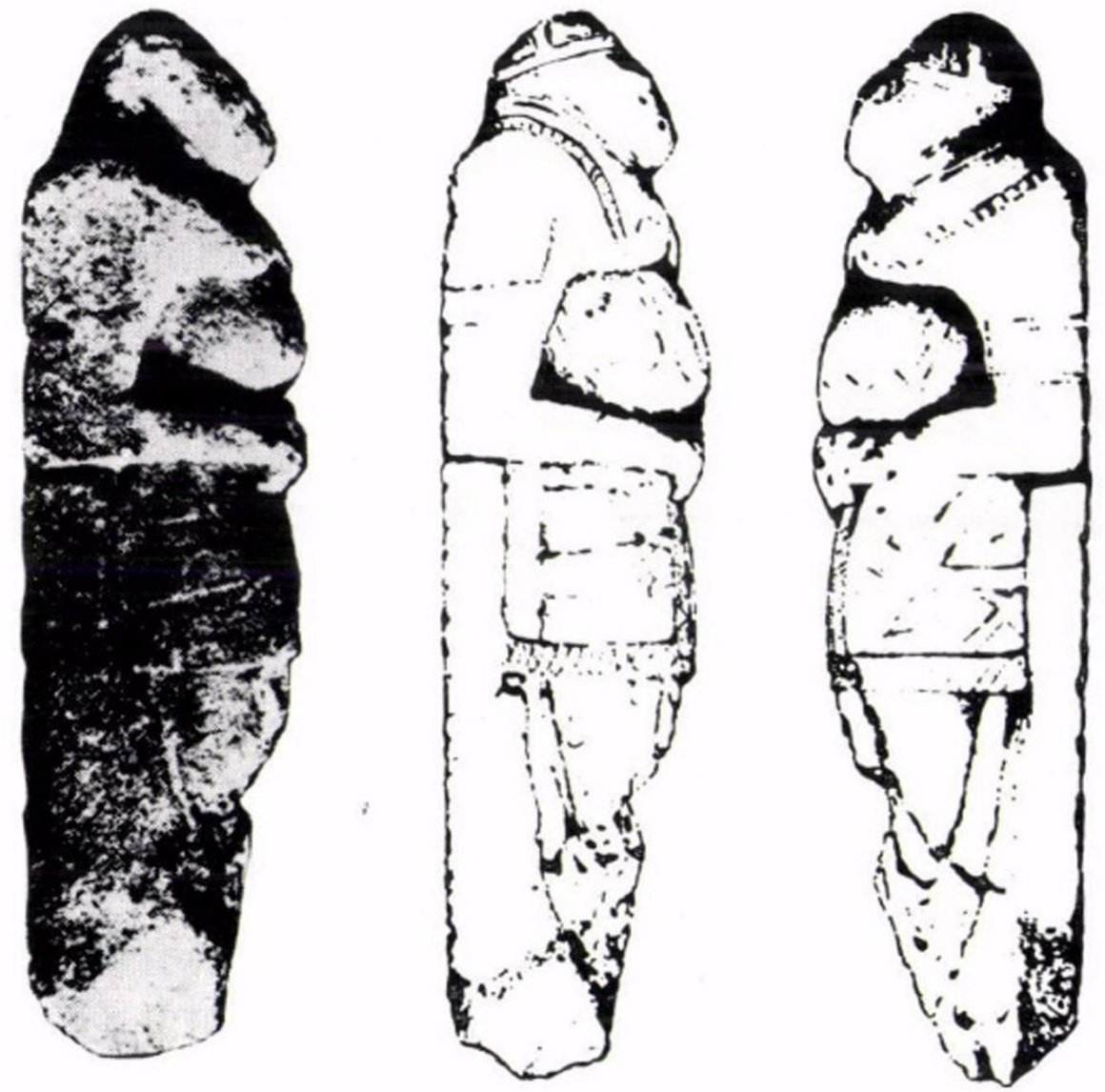

ÍRÁSTÖRTÉNETI KUTATÓINTÉZET
BUDAPEST, 2016.

ÍRÁSTÖRTÉNETI TANULMÁNYOK
Az Írástörténeti Kutatóintézet sorozata

A szerző e sorozatban megjelent munkái:
Simon Péter – Szekeres István – Varga Géza: Bronzkori magyar írásbeliség 1993.
Varga Géza: Székely rovásjelek hun tárgyakon 1996.
Varga Géza: Rovásírás és mitológia 1998.
Bakay Kornél – Varga Géza: Rabló, nomád hordák inváziója, avagy a kincses Kelet örököseinek honalapítása? 1998.
Varga Géza: A székely rovásírás eredete, 1998.
Varga Géza: The origins of Hunnish Runic Writing, 1999.
Varga Géza: A magyarság jelképei, 1999.
Varga Géza: Mítoszok őre, Velemér, 1999.
Varga Géza: A székelység eredete, 2001.
Varga Géza: A finnugor elmélet alkonya, 2006.
Varga Géza: Így írtok ti magyar őstörténetet, 2010.
Varga Géza: A Tejút hasadékában kelő napistent ábrázolja-e a székely írás „us” (ős) jele? 2014.
Varga Géza: Mandics György rovott múltja, 2015.
Varga Géza: Őshazakutatás és a magyar hieroglifikus írásemlékek, 2016.
Varga Géza: Szabír jelek az Iseumban, 2016.
Varga Géza: A Szent Korona születésének ideje, helye és alkalma 2016.
Varga Géza: Magyar hieroglif írás 2016.

Előkészületben: Varga Géza: Magyar ősvallás

A kötetek a legjobb áron a szerzőtől vásárolhatók meg:
cserepmadar@gmail.com 06(20)534-2780
A kutatást támogatja, ha nálam nyaral: www.csinyalohaz.hu

Az elülső borítón a szabírhunoknak készített Szent Korona
A címlapon a Szent Korona hun eredetére utaló endzsei bolgár kőszobor
A hátsó borítón az alucsajdengi negyedelt boltozatú hun korona (Kína)

(C) Varga Géza 2016. ISSN: 1217-6974 ISBN: ISBN 978-615-80511-3-2
Kiadja az Írástörténeti Kutatóintézet baráti köre és a szerző
A grafika és a tördelés a szerző munkája

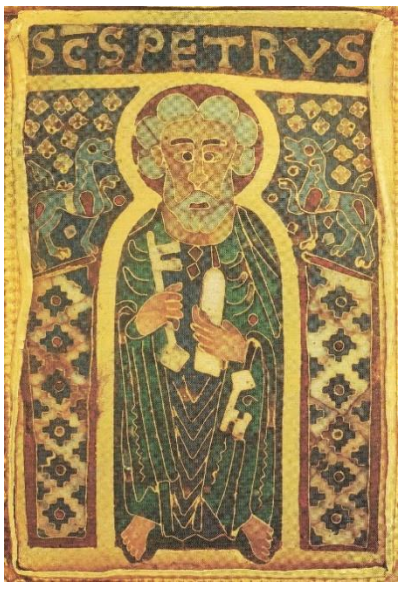

Szövegközi ábra. A Szent Pétert ábrázoló és a többi zománckép nem puszta díszekkel, hanem ősvallási jelképekkel van tele

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	6.
Történetírók a Szent Korona születéséről	6.
A stíluspárhuzamok tanúsága	7.
Székely rovásjelekkel összevethető hieroglifák a Szent Koronán	10.
A koronaeszme forrásai	13.
Egy nép, amelynek húszezer igen jó lovasa van	14.
Láncocskák és birodalmak	16.
A görög és latin feliratok	17.
A zománcképek keresztény szellemisége	18.
Irodalom	19.

Szövegközi ábra. Jézus Krisztus a Szent Koronán az eget tartó fa ábrázolási konvencióban az Istennel azonos fa helyén jelenik meg – mert a királyi ékszer az ősvallási hagyományt ismerő kultúra terméke; balra egy hettita plakett, jobbra a gjunovkai szkíta nyeregdísz vázlata

Szövegközi ábra. *Ős Ten* olvasatú eget tartó fa Kelet-Európából (balra); dagesztáni kaitag szőnyeg részlete *Egy* Isten jelképpel: a sarok hegyén álló, eget tartó, kettőskereszt alakú fa (középen); a pécsi székesegyház *Egy ős* olvasatú eget tartó fája (jobbra)

Bevezető

1. A magyar Szent Korona ábrázolásai: Szent István pusztacsaládi szobra, barokk országcímer, Somogyi Győző festménye

A Szent Korona[1] születéséről és történetéről az elmúlt évtizedekben egyre többet tudtunk meg. Tisztázódott, hogy a korona abroncsát és keresztpántjait egy időben készítették, hogy stílusa alapján az avarhun kincsek sorába illik, hogy zománcképeinek legközelebbi párhuzamai a Kaukázus vidékén maradtak fenn. 1992-ben a stíluspárhuzamok és más, elsősorban történeti adatok alapján egy szegedi előadásomban már hangot adtam ama felismerésemnek, hogy a Szent Korona mervi ötvösök alkotása, Irán hunok által uralt északi vidékéről származik. Ezt részletesen kifejtettem az 1999-ben megjelent *A magyarság jelképei* c. kötetemben is, valamint néhány további tanulmányban és cikkben.[2]

Időközben újabb adatokat is találtam, amelyek a korona mervi születéséről alkotott tételemet alátámasztják. Amíg az egymásnak is ellentmondó akadémikus eredeztetés-elméletek puszta feltételezéseken alapszanak és a Szent Koronán ellenőrizhető ötvöstechnikai stb. tényekkel sincsenek összhangban; addig az ismert történeti források egybehangzóak a Szent Koronát szülő folyamat leírásakor: a Szent Korona születését az avarhun korba teszik. A török kútfők tanúvallomása nem érthető másik koronára, korra, vagy földrajzi területre. Nincs ezeknek ellentmondó további forrás sem, amely máshová tenné a Szent Korona készítésének helyét és korát, ugyanakkor a török adatokat más források megerősítik.

Ezeknek köszönhetően ma már a Szent Korona készítésének körülményeit és Kárpát-medencébe vezető útját nagy biztonsággal meg lehet rajzolni. Bizonyosnak látszik, hogy ez a fejedelmi ékszer az első avarhun honfoglalókkal érkező szabírok féltett kincse volt. A magyar krónikák szóhasználatával élve úgy is fogalmazhatunk, hogy Csaba királyfi idősebb fiának visszatérő népe hozta magával.

Történetírók a Szent Korona születéséről

Ibrahim Pecsevi török történetíró *„azt állítja, hogy ő hallotta a magyaroktól ezt a nyilatkozatot: a korona 3000 esztendős; Iszkendertől (Nagy Sándor) örökölte Nusirván (Kürosz) s ettől szállott mi reánk. Továbbá Mohammed Emin nagyvezír 1768-ban azt írta Kaunitz herczegnek, hogy az osztrák császár – mint a Nusirván idejéből maradt korona örököse – egyedül érdemli meg az 'imperator' czímet."* (Thúry/1893/343, 344) Nagy Szulejmán 1529. évi hadjáratának leírása szerint a Tas falu melletti állomáson a pasa lóháton összegyűjtvén a bégeket, előhozatta a magyar királyoktól viseltetni szokott koronát s megmutatta nekik, ezt mondva: „*Ez a korona Nusirván idejéből maradt fenn."* (Katona/1989/127).

Bár a török történetírókat az akadémikus kutatásban nem szokás komolyan venni, Nusirván és kora nem vethető el, amikor a korona eredetét kutatjuk. Közismert tény, hogy a finnugrizmus egyik

[1] A Szent Korona képét lásd a címlapon, valamint az 1. és a 3. ábrán!

[2] A felsorolt érvek és következtetések nem keltették fel a koronakutatók figyelmét. A jelek szerint szükség van az érvek összefoglalására egy olyan tanulmányban, amelynek a címében is szerepel a Szent Korona.

legfontosabb célkitűzése a hun-magyar azonosság tagadása. Ha ezt a tudományon kívüli attitűdöt levonjuk a szerzők állításaiból, akkor csak az marad, amit a források világosan elmondanak, miszerint Perzsia hunok-járta határterületein született meg a Szent Korona.[3]

Fontos, hogy a török kútfőkben az ékszer azonosítása kétségtelen. Nem valamilyen másik koronáról van szó, mert ezek a török adatok világosan a Szent Koronáról beszélnek. Amint az is bizonyos, hogy a magyarok szabírhun elei valóban kapcsolatban voltak Nusirvánnal és e távoli, a magyar akadémikus őstörténetírásban nem sok nyomot hagyó iráni uralkodónak volt oka és alkalma is arra, hogy koronát ajándékozzon eleinknek.

Néhány, a történettudomány előtt régen ismert adat lehetővé teszi, hogy mindkét fenti kérdésre igennel válaszoljunk. A tudományellenes finnugrista prekoncepciók fenntartása érdekében figyelmen kívül hagyott források a Szent Korona születéséről tanúskodnak.

Ezzel – úgy véljük – a tudományos igényű koronakutatás kétszáz évének legnagyobb kérdése oldódott meg. Több forrás alapján nagy biztonsággal azonosítható a Szent Korona készítésének ideje, helye és alkalma.

Nusirván, azaz Khoszró Anosirván, akit Küroszként is emlegettek (de nem volt azonos az óperzsa Kürosszal) a Karnamagban leírja, hogy befogadott országa északi területeire (Azerbajdzsánba, az alán határokra és a mervi oázisba) egy 53 000 fős népet, amelynek 20 000 kitűnő lovasa volt.[4] Hét törzsre osztotta őket és kagánokat nevezett ki föléjük – amely alkalom lehetőséget kínált a Szent Korona és talán a jogar átadására is.[5]

Nusirvánhoz kötik a Kaukázustól északra fekvő két város: Ulu Madzsar és Kicsi Madzsar alapítását is – azaz Nusirván bizonyosan kapcsolatban volt magyar népességgel. A Szent Korona a magyar nép számára született meg, amely akkor a szabír nevet viselte.

Bár a török történetírók egyértelmű feljegyzései nem hagytak mély nyomot a koronakutatásban, Nusirván (Kürosz) és apjának, Kavádnak[6] a kora nem vethető el, amikor a korona eredetét kutatjuk. Vannak ugyanis további adatok és megfontolások is, amelyek alapján bizonyosra vehetjük, hogy Perzsia hunok-járta határterületein született meg a Szent Korona.

A stíluspárhuzamok tanúsága

A kutatás által korábban is figyelembe vett technikai és stíluspárhuzamok arra utalnak, hogy hun-avar ötvösök is készíthették a koronát. Eszerint a Szent Korona annak az új ötvös-technikának kiemelkedő alkotása, amely a Volga-vidéken a IV. század dereka után, tehát a hunokkal együtt jelenik meg. Jellemzői az elsősorban indiai piros almandint[7] és színes gránátot meg mervi(?) üvegpasztát[8] felhasználó rekeszes kőberakás és a filigránozás. Hasonló tárgyak tömegét tárták fel Kercs kőből épített sírkamráiban (IV. század vége, V. sz. eleje), ahol ez a polichrómnak nevezett stílus már teljesen kifejlett formájában jelentkezett. A polichróm stílus korai előfordulásai II–IV. századi grúz és örmény sírokból ismertek, ahova párthus majd szászánida hódítók vihették. Magát a rekeszes technikát (zománccal vagy kővel) már jóval a hun kor előtt ismerték a szkíták, de a színes kőberakást kiválóan alkalmazták a párthusok és a kusánok is (Bakay/1997/159).

A rekeszes kőtechnika eredetileg a Földközi-tenger partján alakulhatott ki, amely terület a Krisztus születését megelőző évtizedekben párthus rokonaink birtokát képezték. A stílus kialakulása minden bizonnyal a párthusok és kusánok mediterrán, sztyeppi és indus területeket összekötő történetének és kereskedelmi kapcsolatainak köszönhető. A kereszténység előtti és keresztény motívumokat egyesítő Szent Koronát a szászánida pusztítások elől Perzsiából a sztyeppi avar törzsekhez visszatérő párthus ötvösök alkothatták meg a hun-perzsa határterületeken.

---

[3] Azaz ismét a magyar történetkutatás legnagyobb kérdéséhez, a hun-magyar kapcsolatok vizsgálatához jutottunk el. Úgy tűnik, most sikerül kimozdítani a kutatást abból a gödörből, amelybe egyes történészek és nyelvészek politikai okokból juttatták. Nincs igaza Vékony Gábornak (2002/199), amikor arról ír, hogy az európai középkor tudományossága már a X. századtól összekapcsolta a magyarokat a hunokkal (mert már korábban is azonosak voltak), s hogy semmi adatunk nincs annak eldöntésére, hogy ennek az összekapcsolásnak lehetett-e történeti alapja (mert kitűnő forrásaink vannak rá).

[4] A Tarih-i Üngürüsz szerint is adtunk 20 000 lovast a perzsák Bizánc elleni háborújához.

[5] A jogarról László Gyula állapította meg az 1940-es években, hogy iráni hagyományt képvisel.

[6] Nevük a magyar krónikák királylistájában is szerepel Keve és Keár alakban.

[7] A heftalita hunok hódoltatták Észak-Indiát, ezért az indiai almandingránát kereskedelme hun kézben volt.

[8] Mervben üvegkészítő műhely működött.

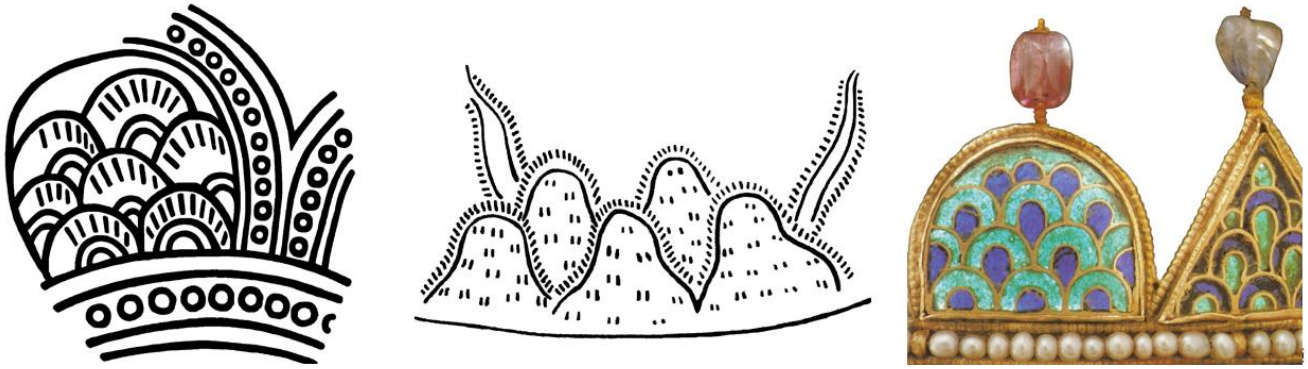

2. ábra. Azonos stílusú és szerkezetű halom-ábrázolások. Balról jobbra: egy 421–438 között, Mervben készült ezüsttál és egy IX. századi keleti ezüsttál részlete (Marschak/1986 nyomán), valamint a magyar Szent Korona pártázata

A korona stíluspárhuzamai megtalálhatók a szászánida Irán környezetében, a hun időkben vagy azt követően készült keleti ezüstökön is. E stíluspárhuzamok példái a párta hegyábrázolásai. A kettős vonallal rajzolt hegyeken látható kisebb halmok (kőrakások, oltárok, lángnyelvek?) az ötvösségéről is híres mervi oázisban alkalmazott szimbólumok (2. ábra). A sivatagi település fontosságát és gazdagságát a mellette vezető Selyem-út adta, amely az akkori világ legjelentősebb kereskedelmi útvonalaként összekötötte a mediterrán világot Kínával. Merv ma kihalt romváros a sivatagban, azonban egyes becslések szerint lakosságának száma valaha meghaladta a félmillió főt.

Megengedi hun műhely feltételezését a Szent Korona abroncsának mérete és díszítése is. Ez 52 mm széles aranyszalag, amelyet gyöngydrót keretek osztanak ékköveket és zománcképeket tartalmazó mezőkre. A hun diadémok abroncsa 5–8 cm széles aranybádogból készült, s a Szent Korona abroncsa e mérettartományba illik. Az abroncs díszítése is hun mintát követ. Hasonló gyöngydrót-keretek osztják ékköveket tartalmazó mezőkre a Verhnyeje Pogromnojéból származó hun női diadémot is (3. ábra).

Hun stílusú a Szent Korona pártázata is. Az abroncsból kiemelkedő 5 félköríves és 4 háromszög alakú – hegyeket ábrázoló – pártadísz közül a homlok fölött elhelyezkedő középső félkörív a legnagyobb, a többiek jobbra és balra csökkenő magasságúak. Ilyen az előbb említett hun diadém (3. ábra), amelynek közepén egy nagyobb félköríves pártadísz van, mellette jobbról és balról kisebb háromszög alakúak, azokon túl újra félkörívesek találhatók. E hun pártadíszeket a szakirodalom azért nevezi *gomba alakú* díszítményeknek, mert nem ismerte fel a sztyeppi koronákon látható hegy- és szarvábrázolások *király* jelentését. S hogy e hun koronán (és több hun üstön) nem gombák, hanem *nyeles hegyek* vannak, azt egy litván tányér felülnézeti világmodellje is megvilágítja – a hasonló világmodellekben ugyanis a világ négy sarkának hegyei szerepelnek (5. ábra). Nyélre (világfára) ültetett *áttetsző* kristály (hegyszimbólum) a magyar uralkodó jogara is, ahol a kristály a kőből való lebegő ég, tehát az égi ország jelképe. Ehhez hasonlóan a Szent Korona pártájának *áttetsző* hegyábrázolásai is az égi országok (a kilencszintű ég) jelképei lehetnek.

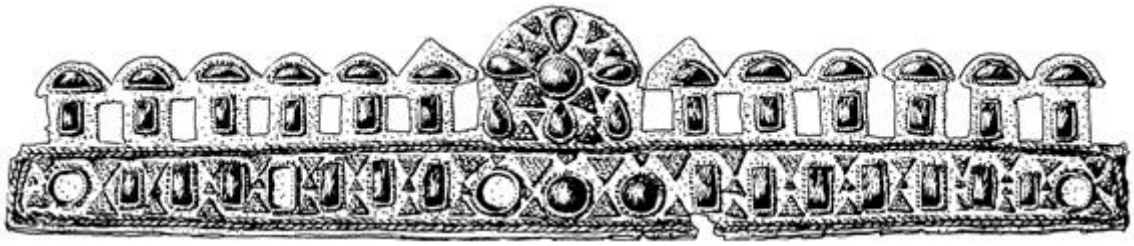

3. ábra. Hun diadém (Verhnyeje Pogromnoje)

A Szent Korona egyes stíluselemei további hun vonatkozásokkal rendelkeznek, ilyen a felület zsúfolt díszítése, amely a hun korban jött divatba (Bóna/1993/46). Az égi folyókat szimbolizáló keresztpánt tömött díszítése a Szent Koronán a Tejút kiemelt tiszteletére utal, amely Berze Nagy János és Ipolyi Arnold kutatásai szerint szinte napjainkig fennmaradt a hun-utód magyarságnál.

A keresztpánt boltozatán trónoló napos-holdas Krisztus-kép párhuzama nem csak II. András magyar király 1233-as pecsétjén és Aranybulláján, hanem horezmi érmek uralkodóképein, tehát az avarokat és hunokat kibocsátó területek szívében is felbukkan (Bakay/1997/206). Hozzátehetjük: azért, mert ez egy ősvallási ábrázolási hagyomány, amely természetszerűleg maradt meg a hun eredetű királyi dinasztiában (4. ábra).

4. ábra. A napos-holdas Isten- és királyábrázolás pogány (hun-magyar) hagyomány: a Szent Korona Krisztus-zománcán, II. András király Aranybulláján és az ősvallási imát szójelekkel megörökítő berekböszörményi gyűrűn[9]

Hun vonatkozású az apostolképek némelyike is, mert András a Fekete-tengertől északra élő népek között tevékenykedett s Fülöp is a nomád népek térítője volt. A katonaszentek (Szent Demeter és Szent György) pedig hun páncélöltözetet viselnek (Csomor/1996/541).

5. ábra. „Nyeles hegyek" egy litván tányéron[10]

Szinte azonos a felhasznált kövek fajtája és a kőszimbolika is. A Szent Korona kövei: sötétvörös almandingránát, kék zafír, zöld üveg. A két szélső íves csúcsdíszen valamikor fehér kövek (kvarcok, opálok?) voltak, s fehérek az igazgyöngyök is. A fennmaradt hun aranydiadémokon túlnyomó részben szintén piros gránátlapok vannak, de előfordul bennük fehéres kvarc és kék vagy zöld üvegpaszta-betét is (Fettich/1940/17). Tehát a hun koronákon is nemzeti színeinket találjuk, mert az Ég (a Nap tüze), a Föld (zöld mezői és kéklő hegyei) valamint a víz (a világtenger és a négy szent folyó fehér szalagjának) felidézésével egyaránt a világmindenséget jelképezik. Ugyanez a színszimbolika jelenik meg a magyar címerben is, ahol a fehér kettős kereszt az égi folyó (a Tejút), vörös háttere pedig az ég jelképe.

A Szent Korona abroncsának és keresztpántjának összeszegecselése a Kubán-vidéki hun pártadíszen látható két szegecsnyomból sejthető pusztai rögzítési eljárással megegyezik. A honfoglalók is szegecseléssel rögzítették legszebb ékszereiket (például a rakamazi turult) a hordozó felületre.

Kiszely István szóbeli tájékoztatása szerint a kínai Kanszu tartományban lévő Dunhuang 325-ös barlangtemplomának Kr. u. III. századból származó falképein két hun vezető fején hasonló fejdísz van, amelyeket ő személyesen látott és le is fényképezett. Sajnos, e fényképet nem közölte a közelmúltban megjelent könyvében, ahol említést tesz a barlangtemplom képeiről (Kiszely/1992/293).

A korona Krisztus-képeinek életfái is iráni jellegűek. A nyugati, vagy a bizánci művészetben nem állnak életfák a trónoló Krisztus mellett. A görög és latin felirat meg a keresztény szimbolika viszont nem jellemző a szasszanida Iránra – ezért a koronát előállító műhelyt Irán határvidékén, például

[9] A berekböszörményi gyűrűn a Nap és a Hold közötti kettős kereszt a Tejúttal azonos *Egy* Isten jelképes ábrázolása. A magyar hieroglif írásban ez az *Egy* szójele (az Isten jelzője, vö. *egy*ház am. „Isten háza"). A székely írásban az akrofónia során e szójelből alakult ki a „gy" betű. A gyűrű peremén a *Nagy szár ég* „Nagy úr az ég" mondat ismétlődik. A Szent Koronán és az Aranybullán a Hold vízszintes állású, ahogyan csak déli területeken, például a heftalita hunok által hódoltatott Északnyugat-Indiában lehet látni.

[10] A hasonló világmodellek sarkain és oldalfelezőin jellemzően az égbe vezető út jelképes ábrázolása látható. A litván tányér nyeles hegyeinek nyele azért feltűnően vékonyabb a felettük tornyosuló hegyeknél, mert így szemlélteték az égbe vezető út keskenységéről alkotott ősvallási képzetet. Ebből következően a Verhnyeje Pogromnoje-i hun diadém nyeles hegyei, meg a Szent Korona pártadíszei is az égi országokat jelképezik.

a Hun Birodalomhoz tartozó mervi oázisban kell keresnünk. Ez a sivatagi város ugyanis – mint alább látni fogjuk – megfelel a fenti írás- és vallástörténeti követelményeknek.

Az írás- és vallástörténeti szempontokon túl további érvek is szólnak Merv mellett. E tanulmányban azonban elsősorban e kettőre kívánjuk felhívni a figyelmet, mert a kutatás érdeklődését eddig még nem keltették fel.

6. ábra. A Szent Korona szemből- és felülnézete, valamint a párhuzamaik; a szembőlnézet az „eget tartó fa" ábrázolási konvenciónak felel meg, a felülnézet pedig egy felülnézeti világmodell az isteni középpontból négy irányba tartó folyókkal; az alsó sorban eget tartó fa képszerkezetek (hettita fémplakett, urartui képjel, kínai lolo „ég" képjel, székely „g" betű) és a világ szakrális középpontja (a térképen, a székely „f" betű és a kínai „Föld" szójel)

Székely rovásjelekkel összevethető hieroglifák a Szent Koronán

Régészeti leleteik tanúsága szerint a hunok és az avarok használták a székely rovásírás elődjét és mind betűírásos, mind pedig hieroglifikus (képszerű, vallásos jelentőségű szójelekből álló) feliratokat egyaránt hagytak ránk (Varga/2001/145).

Ez a hieroglifikus jelkészlet elborítja a Szent Korona felületeit is. Ezeket értelmezni lehet; sőt, esetenként el is tudjuk olvasni őket.

A szójelek a zománcképek „díszítésében", vagy rekeszrajzában fordulnak elő, de hieroglifákat formál a Szent Korona szerkezete és a filigrándíszítés is (6. és 8. ábra).

A felülnézet az Isten által teremtett, rendezett Földet ábrázolja, ezért azonos a székely rovásírás „f" (*Föld*) jelével. A világ közepét, a teremtés és az isteni eredetű uralkodó helyét jelzi, ahonnan a rend a világ négy tájára szétterjed. Azonosítja és a Teremtés folytatására kötelezi az uralkodót.

A korona szembőlnézete az eget tartó, az eget és a Földet összekötő megszemélyesített világoszlopot (világfát) ábrázolja, a hun dinasztia és a királyi hatalom égi eredetére emlékeztetve. Ezért egyezik meg az *ég/ág* szavak őséből rövidült „g" (*ég*) rovásjel formájával.

Hieroglifákat találunk a Szent Korona „díszítésében" is (7-11. ábra).

Például a székely „j" rovásjellel összevethető kacskaringó alakú filigránok serege (8. ábra) nem véletlenül díszíti éppen a keresztpántokat. A keresztpántok ugyanis a rendezett világ közepének (az Isten által szabályos kereszt alakúra teremtett Föld, az Ararát körül elterülő Éden) négy szent folyóját szimbolizálják. (A „j" rovásjel a „folyó" jelentésű *jó* szavunk hieroglifájából keletkezett.)

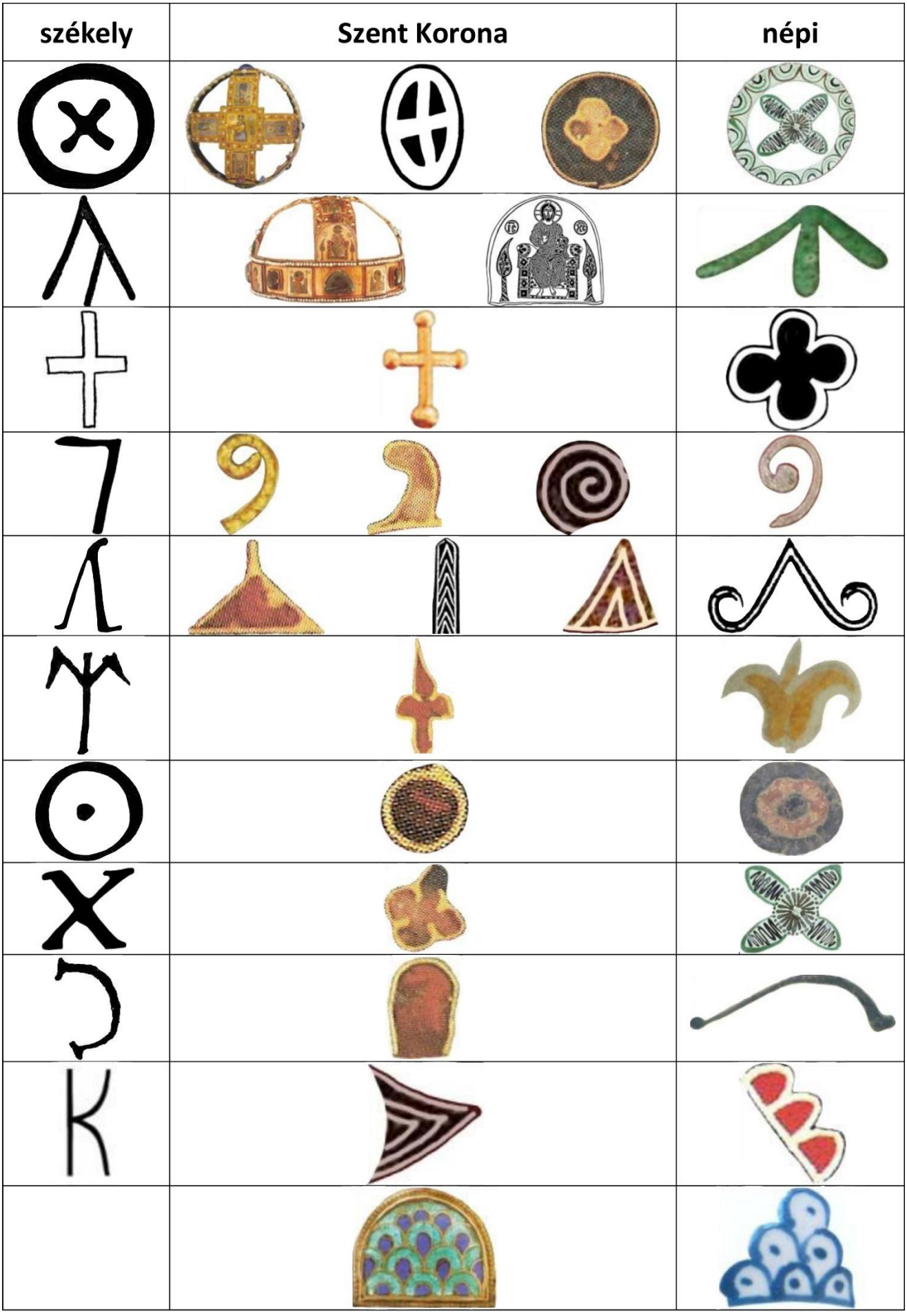

7. ábra. A Szent Korona hieroglifái székely és népi jelpárhuzamokkal; a jelek összefüggései azt támasztják alá, hogy a Szent Koronát nem alkothatta meg idegen kultúra ötvöse; a szójelek fentről lefelé: *Föld, ég, Dana, jó, sarok, Ten, lyuk, Bél, nagy, magas/kő, ország*

A hun származástudattal rendelkező, Emese álmában vízből születő Árpád-ház eredethagyománya miatt igen fontos körülmény, hogy – ismereteim szerint – a királyi fejdíszek közül csak a Szent Koronán, a concques-i avarhun szobor koronáján, horezmi pénzek uralkodóábrázolásain és a türk Kültegin márvány szobrának fejdíszén (Bakay/ 1997/214, 244) – tehát hun, időlegesen hunná vált, vagy hun-utód népek alkotásain – találhatók tajtékzó hullámot ábrázoló kacskaringók. Atilla elithadseregének katonái is aranyszalagból alakított kacskaringókat viseltek a nadrágjukon (Csomor/1996/629!). Ezzel nyilván ama gázló vízére utaltak, amelyen a csodaszarvast követve keltek át, s amely új hazát alapító sebezhetetlen hősökké avatta őket.

8. ábra. Kacskaringó alakú, *jó* „folyó" jelentésű filigrán csak a Szent Korona négy folyót jelképező keresztpántjain van

A fenti *Föld* és *jó* hieroglifák kiolvashatók „Jó király – jó Föld" értelemben is (a körbe zárt kereszt a királyt is azonosította). Ez az olvasat a koronaeszme legtömörebb, írásos összefoglalása, a világ legkorábbi alkotmányszövege.

Az írásmód ma meglepőnek tűnik, s hiába is próbálnánk számon kérni e nagyszerű ékszeren azt, amit a betűvetésről kisiskolás korunkban tanultunk. Ezek a jelek nincsenek rendezetten sorba rakva, ahogy azt mai szokásaink rabjaként szeretnénk, mert a korona sohasem szolgált olvasókönyvként. Az aranyból formált hun hieroglifák mégis ezeket a magasztos gondolatokat hirdették az uralkodó fején. A Szent Korona e szimbolika nélkül alkalmatlan lett volna a koronázásra, de talán nem maradt volna ránk a koronaeszme sem.

Végül találunk a modern szokásoknak jobban megfelelő szövegeket is a Szent Koronán.

Az abroncson lévő Krisztus-zománc térdeinek rekeszrajzolatában (5. ábra) ugyanis felismerhető a „jm" (*jó magas/mágus*) ligatúra,[11] amely megtalálható csángó hímestojáson, az erdélyi fazekasmotívumok között, egy afrászijábi tálon és hun tárgyakon is. Nagy Károly és Szent István későbbi ligatúrás névmonogramjainak előképe ez. A rekeszrajzok különös alakzataira Ludvig Rezső ötvös hívta fel a figyelmet a Nap Fiai alapítvány által szervezett írástörténeti előadássorozaton tartott előadásán s ő kért meg az értelmük tisztázására. Mint megállapította, ezek az ötvöstechnikai szempontból indokolatlan rajzolatok a szokásos formáktól azért térhetnek el, mert valamilyen jelentést hordoznak.

A „j" és „m" rovásjelek megfelelőiből álló rajzolatok értelmezése néhány évig tartó munkám eredményeként tisztázódni látszik. Eszerint a „jm" jelösszevonás kacskaringóból és hegyek rajzából áll, s az olvasata *Jóma*. A *jó* szóról fentebb már esett szó: „folyó" jelentésű és a Tejutat ábrázolja. A *ma* szó megfelelője *magas, mágus, magyar, mál, mart, mező, megye* szavaink tövében fordul elő. Szintén a magasba vezető útra utal. A ligatúra hangalakja és formája kőkori eredetű, amit az is alátámaszt, hogy a „jm" (Jóma) ligatúra a prekolumbián Amerika leggyakrabban használt szimbóluma. (Varga/2016)

A felirat Jómának, az özönvíz előtti aranykor uralkodójának, vagy istenének nevét őrzi, amely az iráni mitológiában Jima, a germánban Ymir, a japánban Jymmu alakban maradt fenn. Kállay Ferenc (1861/246) említi, hogy a pogány finn fajú népek közt még ma is vannak *ima*, vagy *juma* főistennek bálványképei, melyeknek áldoznak. „*Sándor István már a finn juma, s a magyar ima gyökszót egynek vette."*

Juma, vagy *Kugu-jumo* a mari mitológia főistene. Ő teremti a világot, s nyilván e teremtő funkció miatt említik Jóma nevét a Szent Koronán.

[11] A Krisztus térdein lévő ligatúrák második jele nem felel meg pontosan sem az „m" (*magas*), sem a „harmadik k" (*kő*) jelnek, de ezekhez a tükörképszerűen egymáshoz hasonlító jelekhez áll legközelebb. Amíg azonban közülük a „jm" (*Jóma*) ligatúra széles körben elterjedt, a „jk" (*Jó kő*) ligatúra nem fordul elő. *Jóma* (az első halandó) személyére enged következtetni az is, hogy a jelek Krisztus térdein vannak elhelyezve, talán azért, mert az ősvallási elképzelések szerint a hegyek az első ember csontjaiból keletkeztek.

Otto von Sadovszky (1989/165) amerikai néprajzkutató írja: *„Since the Penutian word* jom *is probably the most significant word in California, let us consider in detail its occurrence."* Amivel csak egyetérthetünk. A régi kaliforniai penut indiánok *jom* szava számunkra valóban a legfontosabb szó. Olyan eset, amely alapos megfontolásra késztet. A maidu indiánoknál ugyanis a sámán neve *yomi*. A wintu indiánok nyelvében pedig a *yom* „mágikus, természetfölötti". A *jomu* szó a bodegáknál „élni, szeretni", a miwok indiánoknál pedig „nevetés" jelentésű. Sadovszky hasonló szavakat talál a vogulok-nál is, amelyek tövét a magyar *jó* szóval veti össze: a *jomas* „jó, megfelelő, szép, szerencsés"; a *james khum* pedig „orvos" – ami ez esetben a sámánnal azonos személy.

A mai magyarban is használjuk e szót *ima* alakban.

9. ábra. A „js" (*Jó sarok*), „jm" (*Jó magas/mágus*) vagy „jk" (*jó kő*) ligatúrák a Szent Koronán (középen, fentről lefelé a székely írás „s", „m" és „harmadik k" jelei)

A Szent György könyökén lévő jelváltozat a „js" (jó sarok) ligatúra (5. ábra). A *sarok* szó Heraklész nevének megfelelője,[12] akinek bálványát a honfoglalók még magukkal vitték a csatáikba. Nyilván ezzel a katonai szerepkörrel függ össze, hogy egy hun páncélöltözetet viselő katonaszent könyökén jelenik meg. Olvasható dokumentuma annak, hogy eleink Heraklész (Óg úr) jelképét a kereszténység felvételekor Szent György szerepével is azonosíthatónak gondolták.

Az abroncs Krisztus-zománcának mellén a *sarok* szójelének képszerűbb, hegyek sorát ábrázoló változata olvasható (5. ábra). A hun eredetű székelyek ma is úgy tudják, hogy a havasok csúcsain lépdelve lehet az égbe jutni. Ez a jelünk azt hirdeti, hogy Jézus Krisztus azonos az égbe vezető úttal. Hogy ez egy igen régi ősvallási hagyományra megy vissza, azt az is bizonyítja, hogy ugyanez a képszerű sarok szójel szibériai sámánok köpenyén is megjelenik.

A tárgyalt feliratok és mondanivalóik miatt szent a korona. Ezekkel (köztük elsősorban a *Föld* jellel) azonosítja a teremtett és rendezett kozmosz isteni középpontját. Ez az azonosítás a koronázás során történik meg, amikor a Szent Korona a közemberből halhatatlanokhoz mérhető uralkodót teremt. A jelei bűvös tárggyá teszik a Szent Koronát: a varázslat és az istenivé alakulás eszközévé.

A koronaeszme forrásai

A magyar koronaeszme forrásairól a koronába foglalt jelképek kapcsán már fogalmat alkothattunk. Ezek nincsenek távol a szászánida nagykirály, Nusirván (Khoszrau Anósirván vagy Kürosz, 531–579) világától, akinek tanítását Maszudi egyik szövege őrizte meg. *„A királyi hatalom a hadseregen nyugszik, a hadsereg a pénzen, a pénz a földadón, a földadó a földművelésen, a földművelés az igazságos kormányzáson, az igazságos kormányzás a hivatalnokok megvesztegethetetlenségén, a hivatalnokok megvesztegethetetlensége a vezír megbízhatóságán, mindez pedig azon, hogy a király éberen vigyázzon, nehogy a saját hajlamai parancsára cselekedjék, és képes legyen úgy irányítani hajlamait, hogy ő uralkodjék fölöttük és ne azok őfölötte."*

[12] A *sarok* (*sár Óg* „Óg úr") am. *her Ak* „Ak úr". Heraklész a görög források alapján a szkíták ősapja, míg Óg úr az ogur népek névadó őse. Óg király az Ószövetségben is szerepel.

Hasonló magyar állameszme nyomai maradtak fenn Kézainál, Anonymusnál, az Intelmekben és az Aranybullában is. Nincs tehát szükség arra, hogy a korai magyar állameszmét nyugati keresztény ideológiákból vezessük le. Amíg ugyanis a korai Karoling államisztika csaknem kimerült az uralom szakrális igazolásában, addig a sztyeppi magyar államszemében és Kürosznál megjelenik a hatalom elvi korlátozásának gondolata. S mivel Kürosz kétségtelenül kapcsolatban állt magyar nyelvű népességgel (Tabari és a Derbend Náhme szerint ő alapította a Kuma menti Madzsar várost), a magyar államszeme számára is könnyebb egy keleti eredetet elfogadni. Annál is inkább, mert ez az uralkodói önkorlátozás a sztyeppi katonai demokráciák alapgondolata. Az állandóan fegyverben álló, harcokban edzett néppel szemben ugyanis ez az egyetlen lehetséges uralkodói magatartás.

A Szent Korona jelképrendszere is kifejezetten előírja az uralkodó számára, hogy a genezist naponta megismételje: a szervezetlen embertömegből s a műveletlen területekből virágzó országot, a káoszból rendet teremtsen. A vízből születő, isteni hősök önfeláldozó életútját követendő példaként állítja az uralkodó elé, s ebből származik az Intelmek és a koronaeszme önkorlátozó jellege (Varga/1999).

Egy nép, amelynek húszezer igen jó lovasa van

A magyar krónikák királylistájában Keve és Kear neve két perzsa uralkodót jelöl: Kavádot és fiát, Küroszt. A finnugrista történelemhamisítás emlőin nevelkedett olvasó némi joggal kapja fel fejét, mondván, hogy mit keresnek perzsa császárok a magyar királynévsorban?

A történeti források alapján azonban meglepően pontos választ adhatunk e kérdésre. A *Tarih-i Üngürüsz* a magyar őstörténet honfoglalást megelőző szakaszát elbeszélve említ egy 20 000 lovassal bíró népet: *„egy nap Adzsem (Perzsia) országának padisahja Kosztantinije (Bizánc) fejedelme ellen hadjáratot indított és emiatt Dzsiddija (Szkítia)*[13] *országának uralkodójától segítséget kért. Dzsiddija fejedelme segítségül Hunor népéből … húszezer katonát gyűjtött össze, és Adzsem padisahjához küldte (ezt a sereget). Amikor Adzsem padisahja is Kosztantinije ellen ment, az említett Hunor népét támadás érte, mely aztán ily módon elvált Adzsem padisahjától és Pannonija tartományába költözött."*

A *Tarih-i Üngürüsz* egységes folyamatként adja elő e lovasnép történetét, mindvégig azonosítva őket a Szent Koronával már bizonyosan rendelkező középkori magyarság elődeivel. A Szent Korona eredetének kulcsát tehát e nép (eleink) történetében kereshetjük.

A történeti forrásokban azonban hiába kutatnánk azt a népnevet, amelyet a *Tarih-i Üngürüsz* használ, mert Hunor népével nem találkozunk bennük (azt persze joggal feltehetjük, hogy hunokról van szó). Azonosításukhoz ama történelmi helyzetet kell megtalálnunk, amikor valamelyik hun népcsoport Perzsia szövetségeseként Bizáncot támadta, miközben egy nagy erejű támadás miatt végül a Kárpát-medencébe vonult.

Az időpontot a Perzsia és Bizánc közötti ellenségeskedések időpontja határozza meg. Bréhier (1999) szerint ezekre 527 és 532, valamint 540 és 545 között került sor. Perzsiát ekkor Kavád (488–531) és fia, Kürosz (531–579) uralta. Kürosz apját, Kavádot 498/9-ben a hatalmuk tetőpontján lévő hunok ültették Irán trónjára. Az avar anyától született Kürosz 557 táján szövetségre lép a türkökkel és legyőzi korábbi szövetségesét, a heftalita Hun Birodalmat.

506 és 557 között a Kaukázus északi előterében, de részben a Kaukázuson túl is a szabírok az urak (Vásáry/1993/132), ezért joggal kelti fel érdeklődésünket e nép. Mint látni fogjuk, a hunoktól az avarokon át Árpád honfoglalásáig ívelő szabír-magyar történet adja meg a választ kérdéseinkre.

A kaukázusi szabír területek ekkor Perzsia érdekkörébe tartoznak. Kürosz írja Intelmeiben, a *Karnamag* VI. és IX. epizódjában, hogy 53 ezer türköt[14] (köztük 20 ezer igen jó lovast!)[15] telepített le Alánország határán, valamint Azerbajdzsánban és a mervi oázisban. Hét törzsre osztotta őket és kagánokat is jelölt ki föléjük.

Amikor Kürosz kagánt nevezett ki a mervi oázisba telepített szabír-avarok fölé, akkor nyilván uralkodói jelvények átadásával is megerősítette az új főkagán helyzetét. E jelvények közé tartozhatott a Szent Korona is.

---

[13] Szkítia a *Tarih-i Üngürüsz* szerint *„Szamarkandtól a Fekete-tengerig terjed"*.

[14] *„Az országom északi részén lakó türkökön"* a heftalita Hun Birodalom lakóit, a párthusok utódait, az avarok, hunok, szabírok egyik csoportját kell értenünk, mert ők laktak Perzsia északi részén és Perzsiától északra.

[15] Nem kétséges, hogy ez az a 20 ezres sereg, amit a *Tarih-i Üngürüsz* is említ.

A fenti bevándorlással függ össze, hogy Kavád és Kürosz egyik legfőbb bizalmasa a vallási bonyodalmakban és politikai villongásokban oly nagy szerepet játszó Zabergán, „szabír kán" az 526-ban a bizánciak ellen küldött perzsa sereg nesztoriánus vallású vezére. Mivel Kürosz 542-ben lefejeztette a nesztoriánus egyház fejét, ezért Zabergán és szabírjai elhagyják Iránt. (Fehér/1972/71-95). Később, a türk támadás[16] következtében 557 körül összeomló heftalita Hun Birodalom avarjai követik testvéreiket, Zabergán szabírjait, a kelet-európai füves pusztákra.

Azaz lehetőségünk nyílt a török források ellenőrzésére, amelyek az esetenként túldíszítettnek minősíthető stílusuk mellett is valóságos történelmi eseményről tájékoztattak. A magyar uralkodó osztálytól származó hagyományt megőrző török források nem hagynak lehetőséget a kétségre: a Szent Korona Nusirvántól maradt ránk. Ehhez most megtaláltuk az alkalmat is, azt az 531 és 542 közötti évtizedet, amikor a perzsa uralkodónak szüksége volt a szabír fegyveresek erejére és hatalmi jelvényeket is adhatott át nekik.

Talán több véletlen egybeesésnél, hogy a Fekete-tenger partján élő magyarokról azt állítja Ibn Ruszta és Gardízi is: *„Vezérük húszezer lovassal vonul ki".* Ibn Ruszta műve Kmoskó Mihály (1997/66) szerint *„meglehetősen rendszertelenül összeférc elt kompiláció, amelynek egyes részei más és más szerzők műveiből vannak kiollózva".* Ezért könnyen lehetséges, hogy ez esetben egy avar kori adat továbbéléséről van szó, amelyet a történetírók nem felejtettek el megemlíteni, ha eleinkről volt szó.

A kijevi orosz őskrónika is megőrizte e több hullámban zajló vándorlás emlékét: *„Keletről, a szkíták földjéről először a bolgár-törökök érkeztek, és letelepedtek a Duna mentén.[17] Majd az oborok és a fehér ugorok következtek, akik (623-ban) Herakliosz császár ellen hadakoztak.[18] Később, már Oleg fejedelem idejében (897–912) a fekete ugorok vonultak el Kijev mellett.[19]"*

Az orosz őskrónika elsőként idézett mondatában szereplő hun-utód népeket előszeretettel bolgároknak említi a kutatás, bár a források onoguroknak, vagy szabíroknak is nevezik őket. Az 551-ben író Jordanes ezekről, vagyis az akkor a pontuszi tenger felett élő onogur-szabírokról írja, hogy egyszer már jártak a Kárpát-medencében. (Ők azok, akik az avarokkal vonulnak be újra a Kárpát-medencébe s ott vélük azonos nyelven beszélő népet találnak a *Tarih-i Üngürüsz* szerint.)

Jordanes e helye ugyanazt a történetet őrizte meg, mint a Csaba-monda, mert a Csaba név a szabír népnévből vált személynévvé. Az emlékezet e szabír dinasztia tagjainak cselekedeteit egyetlen személyhez, Csaba királyfihoz kötötte. Ez magyarázza Csabának a magyar hagyományban is megőrzött magas életkorát (a néki megfelelő bolgár Irnik 108 éves).

Krónikáink szerint Csaba (azaz az önálló szabír dinasztia) megérte a Kárpát-medencébe történő első visszatérés időpontját. Kézai így ír erről: Csaba *„fiait Edemennek és Ednek hívták. Mikor a magyarok másodízben jöttek be Pannóniába, Edemen az atyjának és anyjának igen sok rokonságával jött be. Anyja ugyanis Korozminok közül való volt. Ed azonban atyjánál maradt Szittyaföldön."* Kézai e helyen több fontos körülményre emlékezik. Tud a szabír-magyarok több hullámban történő bevonulásáról; az első visszatérők két csoportjának egyesüléséről; és arról is, hogy az egyik csoport a heftalita Hun Birodalomból érkezett. Korozmia (Horezm) ugyanis a heftalita Hun Birodalom része volt, amely a türk támadás következtében ekkor szűnt meg létezni. Edemen népe tehát egyrészt a heftalita Hun Birodalom lakosságából (avarhunokból), másrészt a Kárpát-medencéből Atilla halála után keletre (Perzsia határáig?) visszahúzódott hun-utód népekből (onogur-szabírokból) került ki.

Húszezer lovasú eleink elszakadásának története a türkök tolmácsolásában is fennmaradt. A szogdok, akik korábban a heftaliták alattvalói voltak, a Hun Birodalom bukása után kérték új urukat, a türk Dizabulost, hogy küldjön követeket a perzsákhoz a kereskedelmi kapcsolatok helyreállítása érdekében. Az első követjárás azonban eredménytelen volt, a második követség tagjait pedig a perzsák megmérgezték. Ezután a türkök a bizánciakhoz fordultak. A bizánci császár kikérdezte a követeket, eközben hangzott el a minket érdeklő párbeszéd is, amely Menandrosznál maradt fenn:

---

[16] E támadást említi a *Tarih-i Üngürüsz*.

[17] Ezek voltak a korai onogurok, köztük a hunok – jegyzi meg Makkay János (1996/67). Csaba királyfi első fiának, Edemennek népéről van szó.

[18] Ők az avarok és a hozzájuk csatlakozott onogurok Makkay János szerint (1996/67). Az orosz őskrónika a perzsa-bizánci háborúk egy későbbi epizódját kapcsolta a fehér ugorokhoz. Herakleiosz bizánci császár a szabírok Szkítiában maradt második csoportjával (Csaba királyfi második fiának, Ednek népével) hadakozhatott, akik szintén a perzsák szövetségesei. Herakleiosz 623 tavaszán betört Media Atropatenába (Azerbajdzsán), majd a Transzkaukázusban töltötte a telet, a Kürosz (Kura) folyó völgyében. (Bréhier/1999/57)

[19] Ez már Árpádnak a hon visszafoglalására induló népe.

„Tehát ti – kérdé a császár – teljesen tönkretettétek a heftaliták hatalmát?” Mikor ezek azt felelték, hogy igen, azt kérdezte a császár: *„Vajon a heftaliták városban laknak-e, vagy pedig falvakban?” – „Uram, ez a nép városban lakik.” „Tehát – szólt közbe a császár – nyilvánvaló, hogy ti valamennyi városukat elfoglaltátok.” „Úgy van.”* – felelték. *„Hanem most arra vonatkozóan világosítsatok fel, mekkora az avarok sokasága, amely a turkok birodalmától elszakadt, s vajon egy részük még most is hatalmatok alatt van-e?” „Vannak, akik a mi hatalmunk alatt vannak; akik azonban elszakadtak tőlünk, azok – azt hiszem – körülbelül húszezren vannak.”* (Bendefy/2000/120)

10. ábra. Az Istennel azonos Tejútat jelképező „hegyen folyó” ábrázolási konvenció sztyeppi uralkodói fejdíszek tartozéka: horezmi érem (balra); a nagyszentmiklósi kincs uralkodóábrázolása (középen); a Szent Korona Szent Péter zománcának oroszlánja (jobbra); a Szent Korona jelképrendszere egy horezmi-avar hagyományt képvisel (az uralkodói hatalmat a Tejúttal/eget tartó fával azonos Istentől származtatja)

A történeti források szerint (Szádeczky/1992/19) a türkök elől menekülő avarok 558–560 körül hódoltatták a pontuszi sztyeppe népeit (köztük a Zabergán vezette szabírokat). Ezt követően velük együtt foglalták el a Duna-Tisza vidékét 561–562 után. Baján kagán (aki Menander Pretectornak egy kb. 562-re datálható híradásában szerepel első ízben) ekkor kér letelepedésre alkalmas területet[20] Jusztiniánusz bizánci császártól. Baján közvetlenül ezt megelőzően (kb. 561-ben) vette át a pontuszi népekkel kibővített avar törzsszövetség vezetését. Ez jelentette a szabír dinasztia önállóságának („Csaba királyfi” uralkodásának) végét, amelyre a magyar és a bolgár történeti hagyomány egyaránt emlékezik. A dinasztiaváltásra valóban Atilla 453 közepén bekövetkezett halála után 108 évvel került sor, ahogy azt a bolgár feljegyzések megőrizték.

Sikerült tehát fényt derítenünk azon eseményekre, amelyekre a *Tarih-i Üngürüsz,* mint a hun-magyar dinasztia történetére emlékezik, s amelyek a Szent Korona keletkezésének és vándorlásának körülményeit is megvilágítják. Az eseménysort egymástól függetlenül leíró krónikások lényegében egybehangzóan adják elő a történetet. Ez a szabír-avar-magyarok története, amely egybevág a Bíborbanszületett adatával is, miszerint a magyarok régi neve a szabír volt. A *Tarih-i Üngürüsz* e szabír történet keretében adja elő a heftalita Hun Birodalmat ért támadást és az avar honfoglalást is. Ami azt jelenti, hogy a hunok, az onogurok, a szabírok és az avarok egyetlen nép fiai voltak a magyar uralkodóház krónikása szerint is. A *Tarih-i Üngürüsz* a hun uralkodócsalád történetíróitól származó kétségtelen hitelű adatsort mentett meg, amelyet sztyeppi rovásírásos(?) történeti feljegyzésekből és a szájhagyományból sajátjaként örökölt a középkori magyar krónikafolyam.

Kürosz e nép fölé nevezett ki feljebbvalókat 531 (Kürosz uralkodásának kezdete) és 542 (a Zabergán vezette szabír csoport Perzsia határáról való távozásának időpontja) között. A három területre letelepített hét törzs nyilván ekkor is szövetséget alkotott, s Kürosz a szövetség vezetőjének (a nesztoriánus keresztény vallású Zabergánnak) adhatta a Szent Koronát. Ez az aktus formális lehetett, Kürosznak a hunok bábjaként nyilván nem volt lehetősége a szabír uralkodó tényleges kijelölésére, csupán megerősíthette a jelentős katonai erőt képviselő szabír törzsek választását. Erre utal az a körülmény is, hogy a Szent Korona Mervben készült, amely ekkor (mintegy százötven éven keresztül) a hunoknak adózott, azaz a Hun Birodalomhoz tartozott. Kürosz talán megszépítve adja elő az eseményeket, amelyben neki valójában csupán formai szerep juthatott.

Ezt az eseménysort támasztják alá azok az örmény adatok is, amelyek szerint eleink a Szent Koronát az örményektől hozták volna el. Az említett perzsa-bizánci háborúk egyik célja ugyanis éppen Örményország megszerzése volt. Ehhez az okot az szolgáltathatta, hogy Örményország trónján korább-

[20] A tárgyalásokon a Szirmium körüli Pannónia Secunda átadása is szóba került.

ban a hun uralkodóházból származó Arszakida-dinasztia egyik ága ült, s e korábbi helyzet visszaállítására törekedhettek a heftalita Hun Birodalomból kivált szabír törzsek. Az örmények a visszatérő hun-szabír uralkodót és koronáját a sajátjuknak tekinthették, s ez tükröződhet e sokáig nem értett (a Szent Korona elvitelét sérelmező) örmény álláspontban.

11. ábra. A *magas kő* olvasatú lépcsős toronytemplom ábrázolásai: hun csaton és avar vereten (balra), a korona Szent Péter zománcán (középen) és magyar báni dénáron (jobbra)

Láncocskák és birodalmak

Gróf Révay Péter koronaőr szerint a Szent Korona csüngői a korona alá tartozó tartományok szimbólumai. A csüngők hármas tagolású kőkompozíciói valóban értelmezhetők *ország* jelentésű hármas halomként. E kőhármasok keresztpántos foglalata – Révay Pétert alátámasztva – a korona szerkezetét és a székely „f" (*Föld*) rovásjelet utánozza. Azért van belőlük három, mert a korabeli szimbolikában a hegy és különösen a hármas halom (a három kő) *ország* jelentésű. Maguk a láncok a teremtésre utalnak (obi-ugor elképzelések szerint a teremtés történhet az égből láncon történő lebocsátás által). A láncokon lógó országok együttese a birodalmat a teremtő ajándékának, Istentől származó országnak mutatja.

A Szent Korona eredetileg kilenc pártacsúccsal, de csak öt csüngővel készült. A párta hegyei az égbe vezető út kilenc szintjével (égi országokkal) lehettek összefüggésben, a nagyszéksósi szíjvég kilenc hegyéhez hasonlóan, míg a csüngők a dinasztia által uralt földi országokat jelképezhették.
De milyen földi birodalomról lehet szó? Melyik az a történelmi alakulat, amelyikre e láncocskák utalnak? Nyilván olyanra, amelyik a korona készítésekor létezett, vagy amelynek emléke ekkor még elevenen élt. S itt aligha gondolhatunk másra, mint a Párthus Birodalomra.

A. v. Gutschmid közli, hogy a Kr. u. I. században az Azovi-tengertől az Indusig terjedő óriási térségben mindenütt a párthus Arszakida-ház tagjai uralkodtak. Öt párthus részkirályságról tudunk a párthus nagykirály – legalább névleges – fennhatósága alatt, ezek Párthia, Média, Örményország, Szkítia (a Kaukázustól északra) és Baktria az Indus vidékével. Ez utóbbiból fejlődött ki a Kr. u. II–III. évszázadban a Kusán Birodalom. Faustus Byzantinus örmény író szerint a szkítiai és az örmény részterületeken a IV. század elején még arszakida uralkodó ült. Több koraközépkori örmény forrás az arszakidákat az ázsiai hun dinasztiából származtatja, s az örmény írók jól értesültek lehettek, mert az örmény trónon több mint háromszáz évig ültek az arszakidák. A hagyományokat követve, a heftalita hunok Baktriában, az európai hunok pedig Szkítában – tehát egy-egy volt párthus részkirályságban – alakították meg birodalmukat (Götz/1994/I/260).

A párthusok – az ókori szerzők[21] szerint – azért kapták *párthus* nevüket, mert *elpártoltak* rokonaiktól, a „szkítáktól" – s e szóból e népek magyar nyelvére is némi fény derül (bár a szó töve ma nemzetközi, a ragozott *pártos* alak magyar). E rokonok alighanem a hunok voltak, akik a rokonságot még számon tartották (azaz a Hunortól és Magortól származó két testvérnép, akiről krónikáink említést tesznek, az avar és a hun volt). Mátyás király történetírója, a magyar nemességet szerzett Bonfini a következő kijelentést tulajdonítja Atillának: „*a rómaiak ... sem párthus rokonainkat nem hódították meg eddig, sem a hunoknak nem szabhattak még törvényt"* (Bonfini/1995/77). A hunok eszerint rokonaiknak tartották a párthusokat és így joggal feltehető, hogy a Párthus Birodalmat a Hun Birodalom részének, előképének, területét a Hun Birodalomhoz csatolandónak, azaz igény-országnak tekintették.

[21] A görög források a párthusokról szólván rendre megemlítik, hogy azok szakadárok. Strabon ezt így adja elő: *„Mondják pedig, hogy a parnok nevű dahák elszakadtak a Meotiszon túli daháktól ... Ezektől ... vette származását Arszakész."* (Télfy/1863/87). Arrian szerint: *„A párthusok szkíta származásúak s miután sokáig voltak leigázva, elpártoltak a macedónok uralmától."* (Télfy/1863/92) Amihez Justinus (1992/291) azt teszi hozzá, hogy *„szkíta nyelven a száműzötteket párthusoknak mondják"*. Idézi Bakay Kornél (2002/90). Justinust megismétli Jordanes (48) is: *„Ebből következően a mai napig is szkíta nyelven a szökevényeket parthusoknak nevezik."*

A Szent Koronát ténylegesen egy olyan hun dinasztia terveztette és készíttethette (a hozzá menekült párthus, azaz avar-szabír ötvösökkel), amelyik tudatosan készült a Párthus Birodalom területeinek újbóli egyesítésére. (Kürosz a hatalmuk tetőpontján álló hunok eszköze volt, a nagyszerű program részeként betelepülő szabírság mégis uralkodójának tekintette. Hiszen előkelő származású avarhun anyjának köszönhetően vér volt a vérükből.)

A Szent Korona tehát a korábbi saját területekre vonatkozó hatalmi igényeket fejezhette ki már a születésekor is. Kürosz e hun törekvések jegyében fogadta be országába a szabírhunokat és indított háborút Irán ellen. A korona napjainkig megőrizte e jellegzetességét, bár a korona alá tartozó, a csüngők által jelképezett országok az eltelt évszázadok alatt kicserélődtek s kilencre szaporodtak.

12. ábra. Balról jobbra: sumer „fa" (Labat/296), hettita „fa" (Gelb nyomán), székely „sz" (szár); a Szent Korona szembőlnézetében központi helyet elfoglaló keresztpánt-szakasz az eget tartó fa helyzetében jelenik meg s ezzel összefüggésben végpontjain Krisztus- és faábrázolások láthatók – mert a neve *szár,* mai magyarsággal *Úr* „isten és király"

A görög és latin feliratok

Merv Kr. e. 323-ban beletartozott Nagy Sándor birodalmába. Utóda, I. Antiokhosz (Kr. e. 281–261) itt építtette fel görög mintára Antiokheiát, amely a nagy távolságokban is meglepően egységes hellenisztikus kultúra jellegzetes jegyeit viselte magán. Az általa épített szeleukida Merv négyzethálós alaprajzú, egymást derékszögben metsző utcákból állt.

A Kr. e. II. század végére a baktriai görög királyság is összeomlik, a hellenisztikus kultúra ennek ellenére tovább él. A mongol pusztákról ekkor érkező kusánok például átvették az urbánus életmódot és vele a görög ábécét is. Még a Kr. u. 20–48 között a párthus fővárosban, a taxilai Szirkapban vert pénzek, a városterv, a templom és az iparművészeti tárgyak is egyaránt a görög kultúra erőteljes hatását mutatják. E környezetben elképzelhető görög feliratok megjelenése egy hun koronán.

A latin feliratok keletkezése is megmagyarázható a források alapján. Kr. e. 92-ben többszáz éves háborúskodás kezdődött a párthusok és a Római Birodalom között, amelynek egyik legjelentősebb eseménye a carrhaei csata volt Kr. u. 53-ban. E csatában a párthus Suren (Szörény) tízezres seregével tönkreverte Julius Ceasar uralkodótársának, Crassusnak negyvenezres seregét. A párthus sereg gerincét a szakarauka nehézlovasság adta, amelynek pikkelyszerű lemezekből összeállított (a Szent Korona katonaszentjein látható) páncélzatát a mervi fegyverkovácsok készítették. Plinius szerint a vert seregből foglyul ejtett tízezer rómait a mervi oázisban telepítették le.

E rómaiak később a hun hadseregben bukkannak fel, s eljutnak egészen Kínáig. Soraik folyamatos utánpótlást kaphattak a Római Birodalom szökevényeiből, száműzöttjeiből és hadifoglyokból. Így korántsem elképzelhetetlen, hogy Merv lakosságában a hun időkben mindvégig éltek latinul beszélő csoportok, elsősorban a pusztai népek által megbecsült katonák, kézművesek vagy az értelmiség között.

A latin nyelvet nem csupán a hunokhoz csatlakozott vagy szolganépek ismerték, hanem maguk a hunok is. Thierry korabeli forrás nyomán írja a részben Rómában nevelkedett Atilláról, hogy zsöllyeszékében ülve fogadta a gall városok papjait s őket rossz latinsággal rá akarta beszélni, nyissák meg előtte kapuikat (Thierry/1865/125). A hun főnemesség élén álló testvérpár: Onogesius (Hungyőző/Hungéza) és Skottas (Szkíta) a hun és a görög mellett latinul is jól tudott (Bóna/1993/58).

Azaz a latin és görög nyelvű feliratokból korántsem következtethetünk arra, hogy a Szent Korona nem hun műhelyben készült.

Éppen ellenkezőleg: a kétnyelvű feliratokból a mervi oázisban működő hun műhelyre lehet következtetni.

A Szent Koronán jelen van egy harmadik, a magyar hieroglif írás is (4-10. ábra), amelynek szójelei magyar szavakat rögzítenek.[22] Ezeket aligha készítették Bizánc, vagy Róma ötvösei.

13. ábra. Sugaras napábrázolások (balról jobbra): sumer „Nap" (Labat/129) szójel, hettita „Nap" hieroglifa, valamint napjelképek: szarmata ékszerről, a Szent Korona Krisztus-zománcáról, kaitag szőnyegről, valamint Papp Vilmos magyarszombatfai és Czibor Imre alsópáhoki fazekas mester edényéről; a Szent Korona készítésekor egy széles körben ismert jelszótár, a magyar hieroglif írás jeleit alkalmazták

A zománcképek keresztény szellemisége

Birodalmuk nyugati felében a heftalita hunok a nesztoriánus keresztény vallást követték, ez magyarázza a korona keresztény szellemiségét, amely az ősvallási alapokat egy új, csillogó mázként bevonja.

A szír zsinati iratok 424-ben említik a mervi és a heráti, 497-ben pedig a gurgáni hun püspökséget. Kosmas Indikopleustes szerint a heftalita uralkodó és nagyszámú heftalita keresztény 550-ben követséget küldött a perzsiai nesztoriánus egyház vezetőjéhez is (Czeglédy/1954).

Az iráni uralkodók támogatták az V. század közepe táján megalakuló perzsa nesztoriánus egyházat az ortodox Bizánccal szemben. A heftaliták által a trónra visszahelyezett szászánida Kavád szintén támogatta a nesztoriánus egyházat (Moravcsik/1938/184). Összefügghet a kereszténység ismeretével és tiszteletével, hogy Atilla – Leó pápa kérésére – 452-ben elállt Róma elfoglalásától.

E történelmi és földrajzi környezetben született meg a magyar Szent Korona. További sorsa a hunok és avarok nyugatra vándorlásának megfelelően alakult: a birodalmakat felemelő és porba döntő katonai események, az oda-vissza hullámzó népmozgások végeredményeként a Kárpát-medencébe került. (E vándorlás közben készülhettek a korona zománcairól azok a másolatok, amelyeket Csomor Lajos talált meg Tbilisziben.)

Az avarokat kirabló Nagy Károly seregei a hadizsákmány részeként nyugatra vihették a Szent Koronát is. Tőlük a pápához került, végül pedig – az ország keresztény hitre térésekor – a magyarságot megillető koronát Szent István visszakapta (Pap Gábor pontosabb fordítása szerint nem „kérte", hanem „követelte").

Akkor kapta meg, amikor az ország újra a keresztény hitre tért: mert az avarhun néprészek a párthus-heftalita időktől kezdve őrizhették a kereszténységüket. Ezt igazolja egy keleti forrás is, amely szerint 523 táján Quardusat és munkatársai a Bibliát lefordították a kaukázusi hunok nyelvére (Moravcsik/1938).

Az elmondottak alapján a Szent Korona szerkezetében, eszközrendszerében, mondanivalójában, jelkészletében és nyelvi nyomaiban a keresztény mázzal bevont keleti sámánkultúra (14-16. ábra) és a hun koronák örököse.[23]

Természetes a páratlan ékszer iránt a magyarok körében kezdettől megnyilvánuló fokozott tisztelet, hiszen egy olyan királyság szimbóluma, amelynek egyaránt adót fizetett a kínai, a perzsa, a bizánci és a római császár is.

---

[22] A magyar hieroglif írást bemutató kötetem már a nyomdában van, megjelenése 2016. végén várható.

[23] A hun koronának (lásd a hátsó borítón!) kereszt helyett turul van a csúcsán, de mindkettő az Isten jelképe. A boltozatuk egyaránt negyedelt s a negyedekben az égbe vezető út jelét találjuk: a hun koronán a *Jóma* ligatúrát, a Szent Korona keresztpántjain a *jó* hieroglifát (mindkettő az égi folyó jele).

A nganaszán sámánkorona szembőlnézetében látszó keresztpánt-szakasz függőleges hullámvonala a Tejútra utal, amit a Szent Koronán a hasonló jelentésű Krisztus-zománc, a faábrázolások és a *jó* „folyó" hieroglifák helyettesítenek. Képszerű bizonyítéka ez a felcserélhetőség Berze Nagy János felismerésének, miszerint az égig érő fa (a Tejút) azonos az Istennel.

A másfél évezred viszontagságain keresztül csodálatos módon, féltő gonddal megőrzött korona jelképrendszere e ködbe foszlott pusztai királyság büszke öntudatát, a kőkori eredetű hun természetvallási hagyományra (14-16. ábra) alapozott, tökéletesre csiszolt világnézetét őrzi napjainkig.

14. ábra. Tunguz sámán, köpenyén a *sarok* jelével, amelynek párhuzama a Szent Korona Krisztus-zománcán látható

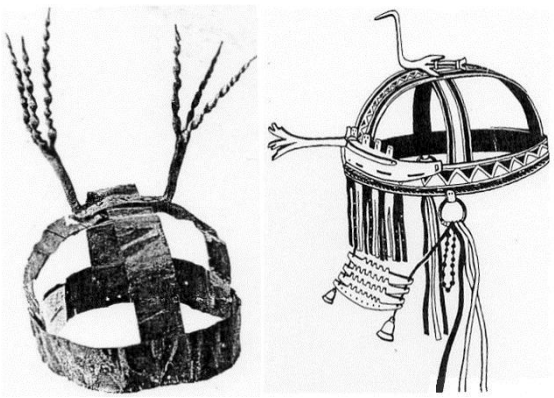

15. ábra. Evenki és nganaszán sámánkoronák, a Szent Korona boltozatához hasonló keresztpántokkal

16. ábra. Az Amur menti sziklarajzot a sámánizmus korai időszakához szokták kötni; a fejdísz *Ak ős Ten ügy* „Heraklész, az isteni folyó" mondata arról tanúskodik, hogy a Szent Korona gondolati alapjait szülő keleti őskultúra magyar, vagy magyarral rokon volt

Irodalom

Aradi Éva: *A hunok Indiában – a heftaliták története*, Hun-Idea, 2011.
http://www.magtudin.org/Bardi.htm
Bakay Kornél: *Őstörténetünk régészeti forrásai* I., Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc, 1997.
Bakay Kornél: *Az Árpádok országa, őstörténetünk titkai*, Budapest, Respenna Bt., Nyíregyháza, 2002.
Bendefy László: *A magyarság és Középkelet*, Budapest, 2000.
Berze Nagy János: *Égigérő fa, magyar mitológiai tanulmányok*, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Baranya megyei szervezete, Pécs, 1961.
Bóna István: *A hunok és nagykirályaik*, Corvina, Budapest, 1993.
Bonfini Antal: *A magyar történelem tizedei*, reprint: Balassi Kiadó, Budapest, 1995.
Bréhier, Louis: *Bizánc tündöklése és hanyatlása*, Bizantinológiai Intézeti Alapítvány, Budapest, 1999.
Czeglédy Károly: *Heftaliták, hunok, avarok, onogurok*, Magyar Nyelv, Budapest, 1954.
Csomor Lajos: *Őfelsége, a magyar Szent Korona*, Székesfehérvár, 1996.
Fehér M. Jenő: *Korai avar kagánok*, Magyar Történelmi Szemle kiadása, 1972.
Fettich Nándor: *A hunok régészeti emlékei*, Attila és hunjai, szerk.: Németh Gyula, Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1940.
Götz László: *Keleten kél a nap*, Püski, Budapest, 1994.
Ipolyi Arnold: *Magyar mythologia*, 1854.; reprint: Európa Könyvkiadó, Budapest, 1897.
Jordanes: *Getica, a gótok eredete és tettei*, közreadja: Kiss Magdolna, L' Harmattan, 2005.
Katona Tamás (szerk.): *A korona kilenc évszázada, történelmi források a magyar koronáról,* Magyar Helikon, Budapest, 1989.
Kállay Ferenc: *A pogány magyarok vallása*, Evilath, New York, 1861.
Kiszely István: *Honnan jöttünk? Elméletek a magyar őshazáról*, Hatodik síp alapítvány, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1992.
László Gyula: *Adatok a koronázási jogar régészeti megvilágításához*, Szent István emlékkönyv, 769-810., MTA, Budapest, 1938.
Kmoskó Mihály: *Mohamedán írók a steppe népeiről*, Budapest, 1997.
Makkay János: *Indul a magyar Attila földjére*, KÖZDOK, Budapest, 1996.
Marschak, B. I.: *Silberschatze des Orients*, Lipcse, 1986.
Moravcsik Gyula: *A honfoglalás előtti magyarság és a kereszténység*, Szent István emlékkönyv, MTA, Budapest, 1938.
Révay Péter *Túrócz vármegyei főispán rövid emlékirata Magyarország több mint 600 éve tündöklő Szent Koronájának eredetéről, jeles és győzelmes voltáról, sorsáról,* (Katona/1979/224).
Sadovszky, Otto von: *Linguistic Evidence for the Siberian Origin of the Central California Indian Shamanism,* Shamanism past and present 1, Istor books 1, Ethnographic Institute Hungarian Academy of Sciences, Budapest, Los Angeles, 1989.
Strabón: Geógraphika, Gondolat, Budapest, 1977.
Szádeczky-Kardoss Samu: Az avar történelem forrásai, Magyar Őstörténeti Könyvtár, Balassi Kiadó, Budapest, 1992.
Tarih-i Üngürüsz *A magyarok története* (ford. Blaskovics József) II. Nagy Szittya Történelmi Világ-kongresszus, Cleveland, Ohio, 1988.
Thúry József (fordítás és jegyzet): *Török történetírók*, A Magyar Tudományos Akadémia Történelmi Bizottságának megbízásából, MTA, I. kötet, Budapest, 1893.
Télfy János: *Magyarok őstörténete, Görög források a scythák történetéhez*, Laufer, Pest, 1863.1863.
Varga Géza: *A magyarság jelképei*, Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest, 1999.
Varga Géza: *A székelység eredete*, Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest, 2001.
Varga Géza: *Az Éden írása*, Magyarság és Kelet, a Magyarok Világszövetsége által 2004. június 1-6. között rendezett őstörténeti konferencia válogatott előadásai, CD, Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest, 2004.
Varga Géza: *Magyar hieroglif írás* (nyomdában), Írástörténeti Kutatóintézet, Budapest, 2016.
Vásáry István: A régi Belső-Ázsia története, Magyar Őstörténeti Könyvtár, Szeged, 1993.
Vékony Gábor: *Magyar őstörténet, Magyar honfoglalás*, Nap Kiadó, Budapest, 2002.

www.csinyalohaz.hu www.cserepmadar.hu

Őrség, Velemér, 06(20)534-2780